

Lärarhögskolan i Stockholm
Magisterutbildning med ämnesbredd
Filosofi och samtal med barn och ungdomar, 40p

Sokratiska samtal i skolan.

**Teorier, egna reflektioner
samt erfarenheter
i barngrupp**

Irena Kepczynska

Examinationsuppgift
Delkurs: Sokratiska samtal, 10 p
HT 2005
Handledare: Ann S Pihlgren

INNEHÅLL	sida
1. INLEDNING	1
2. SYFTE	2
3. METOD	2
4. ETISKA ASPEKTER	2
5. BAKGRUND	3
5.1 Teoretisk bakgrund	4
5.1.1 Sokratiskt samtal – ingen vanlig konversation	4
5.1.2 Sokrates som inspiration	4
5.1.3 Adler och Paideia program	5
5.1.4 Sokratiska samtal - tillvägagångssätt	6
5.1.5 Seminarieledarens roll	6
6. GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT	7
6.1 Seminarium kring sagan ”Det glada lejonet”	7
6.2 Seminarium kring bilden ”Bäbisen”	8
6.3 Enkätundersökning	9
7. ANALYS	10
8. DISKUSSION	11
9. REFERENSLISTA	12
10. BILAGOR	13-14
Bilaga I: Regler för sokratiska samtal	13
Bilaga II: Enkätformulär	14

1. INLEDNING

Att vara en elev på skolan är inte alltid så lätt. Dagar med många ämnen indelade i små tidsramar, höga krav som ställs från olika håll, önskan att lyckas, är bara en bråkdel av vardagen. Det är dessutom mycket man skall lära sig utantill, en kunskap som så småningom visar sig ofta spårlöst försvunnen.

I dagens samhälle, där man lever alltmer snabbare, har man ingen tid för eftertanke. Den ständiga stressen vi vuxna lever i förmedlar vi dag efter dag till våra barn hemma och i skolan.

Lärarrollen har förändrats mycket under den senaste tiden. Med takt att samhället förändrats växer även kraven på lärare i skolan. Från att ha varit en kunskapsförmedlare är läraren numera en pedagog som skall visa vägen till kunskap, fostra i en demokratisk miljö samt fungera som en vuxen förebild. Läraren förväntas numera ta hand om stora delar av det administrativa arbetet på skolan. Delaktigheten i beslutsprocessen på skolan ökar, tid för undervisningsplanering och eftertanke krymper. Som en verksam lärare inom grundskolan känner jag själv av alla dessa tendenser.

Det är mycket man inte hinner slutföra och den kunskap som inhämtas blir ofta väldigt ytlig. I den nya, individanpassad skola, där man på egen hand ska producera så mycket som möjligt, finns det inte mycket tid kvar för samtal eller reflektion.

Men är det inte i samtal med andra som man kan se sig själv? Olga Dysthe talar om det flerstämmiga klassrummet och jag tycker att de sokratiska samtalen är ett bra forum där alla dessa olika stämmor kan höras.

”Jag uppnår insikt eller medvetenhet om mig själv, jag blir mig själv bara genom att visa mig för den andre, genom den andre och med den andres hjälp... Att vara är att kommunicera. Jag kan inte klara mig utan den andre; jag kan inte bli mig själv utan den andre.”

(Dysthe, 1996, s.63)

Jag håller med Dysthe och tror att genom att filosofera med barn i skolan kan man öppna en gammal, bortglömd dörr till den riktiga kunskapen som kallas **INSIKT**.

”Barn är i allmänhet mer filosofiska till sin läggning än vuxna” säger Svedberg (Svedberg, Zaar, 1998, s.107). Hur många gången har man inte hört ett barn fråga ”VARFÖR DET”? Hade vi vuxna mera tålmod för att ta i tu med alla dessa frågor skulle kanske barnen utvecklas på annat sätt.

Jag tror att det finns många skäl för att man ska filosofera med barn/elever i skolan. I de sokratiska samtalen där eleverna får möjlighet att testa sina ståndpunkter lär de sig att bli mer förtrogna med sig själva. Man kan inte tänka fel! Detta gör att osäkerheten minskar och barn uppmuntras till att tänka vidare. Självkänslan och självförtroendet hos individen stärks.

Att kunna argumentera för sin åsikt utgör en stor del av de sokratiska samtalen. Detta tvingar eleverna att värdera och ibland omvärdera verkligheten och med det bli fria från eventuella fördomar. Det logiska och det kritiska tänkandet hos barnen stärks.

De sokratiska samtalen lär barnen att lyssna aktivt. För att kunna argumentera för och emot måste barnen följa samtalstråden. Koncentrationsförmågan ökar därmed bland barnen.

Att filosofera betyder tänka men att föra filosofiska/sokratiska samtal betyder också att sätta ord på sina tankar. Att kunna formulera sina tankar så att andra förstår dem på rätt sätt är en svår konst i sig. De sokratiska samtalen inspireras ofta med olika skönlitterära texter som man bearbetar och stödjer sig med. En tankepaus där eleverna skriver ner sina tankar är ett annat sätt att formulera sig. Språket utvecklats i både tal, läs och skrift.

När man samtalar filosofiskt kan man antingen acceptera eller förkasta en idé. Detta gör man först när man har prövat alla möjligheter. Eleverna lär sig att alla idéer är värda att samtala kring. På så sätt kan vi bidra till en ökad respekt, ökad tolerans samt motverka mobbning bland eleverna.

Det finns många faktorer som talat för att man ska filosofera med barn. Det är dock viktigt att se detta som en lång process. Samtalar vi med barnen regelbundet gör vi en bra investering för framtiden.

2. SYFTE

Syftet med denna rapport är att fördjupa och systematisera mina kunskaper om sokratiska samtal samt att kunna använda dessa i min yrkesroll som lärare.

3. METOD

Detta arbete grundar sig på flera olika kunskapskällor. För det första använde jag mig av föreläsningar under kursen Sokratiska samtal (föreläsare: Ann Pihlgren).

För det andra har jag läst en hel del litteratur som berör de sokratiska samtalen (se: litteraturlista).

Jag har också under period av nio veckor (1 g/v.) fört samtal med mina elever i år 5. I denna rapport använder jag mig av två seminarier, "Det glada lejonet" samt "Bäbisen".

För att få ett bredare perspektiv har jag dessutom gjort en enkätundersökning kring de sokratiska samtalen. Undersökningen genomfördes bland 30 elever som deltog i samtalen (se: enkätformulär, bilaga 2).

4. ETISKA ASPEKTER

Med etik menas en lära eller systematisk diskussion om vad som är moraliskt rätt och fel. Den etiska avvägningen gäller främst fyra aspekter av forskning:

- * Val av forskningsobjekt eller problem
- * Genomförandet av forskningsuppgiften
- * Ansvaret för forskningens konsekvens
- * Ansvaret för att följa den vetenskapliga utvecklingen

Etik är ett ämne som är besläktat med filosofi. Att föra filosofiska samtal är inte alltid utan några risker. Därmed spelar ledaren en viktig roll.

För det första är det ledaren som väljer ett ämne som samtalet skall kretsa kring. I gruppen kan det finnas barn som via sina föräldrar har redan fått en viss uppfattning om saker och ting. Att samtala kring känsliga ämnen kan sätta dessa bestämda uppfattningar i gungning och med det skapa osämja inom familjen. Exempel kan här vara religiösa aspekter.

För det andra är det ledaren som redan i tidigt stadium väljer en s.k. öppningsfråga för samtalet. Ledaren kan med denna fråga leda deltagarna åt ett bestämd av honom/henne mål och därför är val av frågan väldigt viktig, tycker jag.

För det tredje ansvarar ledaren för att inga kränkande behandlingar under samtalet förekommer. Risken för detta är ganska stor eftersom samtalet kan beröra känsliga för deltagare frågor där de tvingas/provoceras till att öppna sig och delge sina åsikter.

Ibland kan det till och med vara så att någon av deltagarna mår dåligt efteråt. Vems ansvar är det då att ta hand om konsekvenserna?

Alla dessa exempel tyder på att ledaren för sokratiska samtal måste vara väldigt lyhörd.

5. BAKGRUND

Att arbeta som lärare innebär ofta att man har tillgång till olika åldrar av elever. Personligen har jag haft tur att följa mina elever från år 1 till år 5. Det är bara en termin vi har kvar tillsammans. Under årens lopp har vi haft mängder av olika diskussioner och samtal, samtal som många gånger var filosofiska trots att vi inte viste om det.

Först nu när jag kom i kontakt med Lärarhögskolan och började studera "Filosofiska samtal med barn och ungdomar" fick våra samtal ett ansikte. Mina elever har i alla fall en grund att stå på, tycker jag. Nu när jag själv är mycket mera medveten om hur de sokratiska samtalen ska föras, ökar också deras möjligheter. De schemalagda samtal vi har kan förhoppningsvis leda till en bredare tankehorisont, större tolerans samt en ökad socialkompetens.

Att föra sokratiska samtal med elever i skolan innebär att arbeta aktivt med värdegrunden. Varje filosofisk akt/seminarium ger en möjlighet till att röra vid de grundläggande värderingarna. Att kunna diskutera viktiga samhällsproblem, etik och moral, se vad som är rätt och fel, analysera och försöka förstå människans handlande från olika perspektiv är grunden för att kunna bli en bra medborgare. Här har skolan en oerhört viktig roll.

Skolan ska fostra självständiga, kritiskt tänkande individer. Skolan skall också förmedla alla människors lika värde oavsett hur de tycker och tänker.

Enligt Lpo 94 skall läraren på skolan

"klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet; öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem..." (Lpo 94, s. 11)

Även i Kursplaner och betygskriterier läser vi att:

"Skolan skall i sin utbildning i samhällskunskap sträva efter att eleven utvecklar sin förmåga att kritiskt granska"

samhällsförhållanden och kunna se konsekvenser av olika handlingsalternativ; utvecklar sin förmåga att argumentera och uttrycka ståndpunkter samt en tilltro till den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen” (a.a. s.87)

Sokratiska samtal är ett utmärkt forum för detta arbete.

Resultaten av vårt arbete får man nog vänta länge på. Detta är ett arbete med småstegsmetoden där både lärare och elever kan bli överraskade över att de kan tänka på ett eller annat sätt. Många säger att om man ska filosofera med barn skall man börja i en tidig ålder (förskola) innan de blir ”förstörda” av många färdiga svar som vuxna, tyvärr, ofta har att bjuda på.

Eleverna själva har ofta svårt att se fördelen med sådana samtal. De ser skolan som en arbetsplats där man ska producera och det är produktionen som ger poäng. ”Vi gjorde ingenting, vi bara pratade” kan man ibland höra. Värdet i samtalet i sig är inte speciellt högt för dem. Det krävs därför mycket tålamod i det långsiktiga arbetet.

5.1 Teoretisk bakgrund

5.1.1 Sokratiskt samtal – ingen vanlig konversation

Vad är det som skiljer ett sokratiskt samtal från en vanlig konversation? Syftet med sokratiska samtalen är att lära barn att tänka samt att kunna sätta ord på sina tankar. Det handlar inte bara om att prata på, utan att öva sin förmåga att samtala med andra. För att kunna göra det måste man följa några bestämda regler för samtalet.

För det första ska man se till att ämnet för samtalet har en filosofisk grund (frågor som inte kan besvaras med endast ja eller nej) och att man hela tiden håller sig till detta ämne.

De mest centrala i de sokratiska samtalen är frågorna som ledaren förbereder i förväg. En s.k. ”öppningsfråga” ska kunna föra in samtalet på de viktiga filosofiska banorna.

Ett trevligt, inbjudande samtalsklimat, där respekt för alla gruppens medlemmar och deras åsikter råder, är ett måste.

Samtalet sker under ledning av en vuxen som ska vara neutral och lyhörd för det som sägs.

Att kunna lyssna aktivt på det som sägs samt föra tankegången vidare är också väldigt viktigt. Man pratar en i taget med strävan efter att samtalet flyter på utan att man behöver begära ordet.

Ett sokratiskt samtal ska ses som en gemensam undersökning och prövning av olika idéer. Som Sokrates själv säger i sitt försvarstal:

”Ett liv utan undersökning och självprövning är icke värt att leva för en människa”

5.1.2 Sokrates som inspiration

Namnet ”sokratiska samtal” kommer just från den kände filosofen Sokrates som levde

i Aten på 300-talet f.Kr. Sokrates som själv påstod att han har fått kallelse från guden Oraklet, gick runt på gator och torg och samtalade med folk. Oraklet hade tydligen sagt att Sokrates är den klokaste mannen i Aten (Platon, Sokrates försvarstal, 1961, s.83)

Det trodde inte Sokrates var sant, han kände många som han insåg var mycket klokare än han själv. Han bestämde sig för att testa sig själv och de andra och blev oerhört förvånad när han insåg att de som påstår sig vara väldigt begåvade saknade den riktiga kunskapen.

Detta gjorde att Sokrates blev mer och mer intresserad av samtalskonsten. Varje gång han förde sina seminarier ute på gatorna fick han med sig en stor publik. Publiken bestod ofta av unga män, lärjungar och beundrare, bland dem Platon som senare, efter Sokrates död skrev ner mästarens dialoger i sin bok.

Sokrates samtal kretsade kring livsviktiga frågor. Hans syfte var att få människor att tänka.

”Käre vän, du bor i Athen, den stad som är störst och mest berömd för vishet och styrka – skäms du då inte att sträva efter så mycket pengar, ära och anseende som möjligt men varken ägna möda eller intresse åt insikt, sanning och själens största tänkbara förbättring?”

(a.a.s.93)

Sokrates samtalskonst var unik. Han ställde ständigt nya frågor och ledde samtalet kring dessa. Filosofen kallade sin metod för maieutiska metoden (av grekiska maieutik – förlossningskonst). Lindström säger att

”han trodde sig kunna förlossa ett vetande som redan fanns, att genom eftertanke få det dunkelt anade att träda fram i full klarhet, han frågade på ett sådant sätt att det avgörande svaret måste bli en frukt av den tillfrågades rannsakan av det egna tänkandet”.

5.1.3 Adler och Paideia program

Mortimer Adler som är vår tids filosof använder sig av Sokrates idéer och påstår att *”den grundläggande utbildning, som är gemensam för alla medborgare, i första hand måste syfta till att lära eleverna att tänka självständigt och kritiskt”* (Lindström, s.18).

Det skall inte anordnas speciella lektioner i kritiskt tänkande, utan detta skall ske i alla ämnen och integreras till en helhet.

1982 skrev Adler ”The Paideia Proposal”, en pedagogisk manifest där han lyfter fram tre olika arbetssätt, bl. nutidens Sokratiska samtal.

I USA under 80-talet öppnades s.k. Paideiaskolor där man från början inriktade sig på att använda sig av Adlers manifest. Skolorna arbetar i stortsätt i projektform där Sokratiska samtal och skapande processer dominerar i alla ämnen. Personalen anställs utifrån dessa förutsättningar och skolan som enhet är enig om vilket arbetssätt skall användas.

Både lärarna och eleverna upplever att de har ett stort inflytande på undervisningen, ett aktivt lärande för livet sker. I en intervju berättar lärare att det råder gemenskap och en familjär atmosfär. Alla aktiviteter är viktiga, skola och fritidsintressen hör ihop.

Paideiaskolor förespråkar en klassisk bildning. Eleverna arbetar ofta med musikaler och operaföreställningar. Den antika Grekland spökar i alla hörn. (se: www.paideia.org)

I Sverige är detta arbetssätt relativt nytt. Ann S. Pihlgren är rektor på Freinetskolan Mimer i Norrtälje där hon sedan flera år tillbaka arbetar med ett forskningsprojekt och använder sig av det Sokratiska samtalet som arbetssätt i alla åldrar. Personalen har fått en utbildning i hur man leder dessa samtal. Enligt A. Pihlgren som även undervisar i Sokratiska samtal på Lärarhögskolan har Mimer skola uppnått väldigt goda resultat i måluppfyllelse. (se: www.mimer.org)

5.1.4 Sokratiska samtal - tillvägagångssätt

Det Sokratiska samtalet kan utgå ifrån texter, bilder, musikstycken eller olika aktuella händelser. Dessa *”texter innehåller etiska problem eller dilemman, motsägelser, tvetydligheter som kan ge upphov till flera tolkningar och kräver tänkande och resonering, utan att erbjuda till rätt svar”* (Pihlgren, Sokratiska samtal, s.9)

Gruppen om det är möjligt eller nödvändigt läser texten i förväg. Annars får samtalsdeltagare texten då de träffas. Att utse en person till observatör av samtalet kan vara önskvärt.

Det första man gör är att man formulerar två stycken mål för det kommande samtalet: ett individuellt mål samt ett gruppsmål. Det individuella målet skriver deltagarna själva i sina böcker, medan grupp målet enas gruppen om. Exempel på gruppsmål kan vara: *vi ska uppmuntra varandra till att tala, eller vi ska enas om en sanning.*

Ledaren presenterar regler för samtalet (se: Regler för sokratiska samtal, bilaga 1). Dessa utvärderas sedan i slutfasen av seminariet.

Gruppen får nu läsa en text alternativt studera en bild etc. Seminarieledaren startar samtalet med en inledande fråga. Denna fråga ska kunna besvaras av alla deltagare med en rad olika svar. Ledaren uppmuntrar alla till att delge sina svar en i taget. Under tiden kommenterar deltagarna varandras uttalanden. Samtalet börjar.

Ledaren har i förväg förberedd en rad frågor som eventuellt skulle kunna tas upp av deltagarna. Han/hon ägnar mycket tid innan till att tänka genom de alternativa svaren också. Detta för att kunna leda deltagarna på olika spår ifall samtalet inte tar fart.

Deltagarna besvarar frågorna med stöd av texten. Till att börja med ställer ledaren en rad tolkningsfrågor som hjälper deltagarna att komma in i samtalet. En tolkningsfråga är en fråga som bl.a. bottnar i ledarens egen tveksamhet, intresserar honom/henne, är enkelt formulerad samt preciserad. *”Goda tolkningsfrågor skall hjälpa deltagarna att tränga under ytan på texten och nå en djupare förståelse av den”* säger Pihlgren.

Då samtalet är riktigt igång kan man gå vidare till värderingsfrågor. Dessa frågor kan bidra till att man så småningom lämnar texten och samtalar och parallella problem där egna (deltagarnas) erfarenheter kommer in. Det är då samtalet kan ta en filosofisk riktning.

Ett Sokratiskt samtal måste alltid ha en begränsad tid. I slutfasen ett s.k. postseminarium ägnar man sig åt utvärdering av samtalet samt frågor som återstår. Deltagarna ser också över om de har uppnått sina mål.

5.1.5 Seminarieledarens roll

En seminarieledare är den som först går genom stoffet (texten, bilden etc.) väldigt noggrant. Eftersom det är ledaren som öppnar det Sokratiska samtalet och ger en vis riktning har han/hon ett stort ansvar.

Det är viktigt att samtalet lever sitt eget liv utan att ledaren styr åt ett bestämt mål. Dennes ansvar är att vara lyhörd för de frågor som dyker upp och hjälpa deltagarna att konkretisera samt synliggöra deras problem. Ett resonemang skall helst belysas från skilda håll, därför ska man låta motsättningar och skillnader bli en grund för samtalet.

Seminarieledare skall ställa krav på deltagarna. Han/hon ska försöka uppmuntra alla de till att yttra sig - ställa följdfrågor. Svaren som kommer skall motiveras. De ska också vara klart formulerade, i annat fall ska han/hon se till att de formuleras om.

Att vara en aktiv lyssnare är mycket viktigt. Det gäller att komma ihåg vad deltagarna har sagt, hålla i många trådar för att slutligen knyta ihop alla. Man skall som ledare vara neutral i samtalet. Det är dock viktigt att ett trevligt klimat råder.

Lindström skriver:

*”Seminarieledaren får aldrig använda en nedlåtande ton till eleverna...
Denne måste anstränga sig till det yttersta för att förstå vad som försiggår i huvudet på en medmänniska som, fastän mycket yngre, brottas med idéer som är svåra att få grepp om för vem som helst, inklusive ledaren av seminariet.” (a.a. s.37)*

För att ett seminarium skall vara intressant och givande bör ledaren välja ett ämne som han/hon själv är nyfiken på eller brinner för. Helst skall seminarieledaren gå hem med nya funderingar eller bli förbryllad över de olika tankesätten som kom fram under samtalet.

Slutligen *”bör samtalet ledas med ett leende och på ett sätt som gör att deltagarna lockas till skratt där det känns spontant och riktigt, ingenting är mer befrämjande för inläring än lekfullhet och humor” (a.a., s.37)*

6. GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT

6.1 Seminarium kring sagan ”Det glada lejonet”

Detta var första gången vi hade vårt sokratiskt samtal i år 5.

Sagan "Det glada lejonet" kopierade jag för alla elever. Vi läste den högt tillsammans en och en. Direkt efter tog vi vår första tankepaus. Eleverna fick tänka en kort stund och skriva ner sina tankar i sina böcker. Sedan frågade jag om det var någon som vill dela med sig med sina tankar. Några läste upp vad de hade skrivit. Det kom en rad mycket intressanta inlägg, t.ex.:

"Varför är alla människor rädda för lejonet" (många elever),

"Hur kan ett lejon prata"?

"Det är första gången jag ser ett lejon vara glad",

"Jag tycker att det är sjukt att lejonet är glad hela tiden, kan ett lejon bara vara glad och aldrig ledsen"?

"Frans är en bra vän som man kan lita på"

"Ett lejon ska inte gå ut från djurparken för då blir alla rädda"

"Sagan är för barn som har precis lärt sig läsa för den är lättläst och det är väldigt lite text, jag tror att det är mest killar som läser denna bok eftersom den handlar om ett lejon"

Vi gick vidare och jag ställde ytterligare en fråga:

Vilken av personerna i sagan skulle du helst vilja vara och varför?

Denna fråga skulle vara min öppningsfråga men eftersom eleverna redan hade tänkt så långt, har den tappat lite av sitt värde. Några sade att de skulle vilja vara pojken eftersom han är en bra vän, några tyckte om läraren och damerna eftersom de var roliga.

Vi lämnade denna fråga ganska snabbt och gick istället in på de frågor som eleverna själva hade ställt. Den mest intressanta frågan att samtala kring var "varför blev alla rädda när de såg lejonet på stan". Eleverna hade ganska klara besked, ex: *ett lejon ska inte vandra runt på stan utan sitta i djurparken, om jag hade träffat ett lejon på stan skulle jag också vara rädd för då har man med ett vilt djur att göra.*

På frågan varför var inte Frans rädd svarade en elev: *Han har ännu inte lärt sig att ett lejon (ett vilt djur) kan vara farligt för människorna, de vuxna vet ju det.*

En annan elev hittade i texten att *Frans var sonen till den djurskötare som arbetar i parken. Frans har vant sig vid vilda djur och därmed vid lejonet.*

När vi ändå var vid djurskötaren så sade en elev att *det var väldigt slarvigt av djurskötaren att glömma att låsa grinden till lejonet.* Någon annan sade att *det är omöjligt att en djurskötare glömmet att låsa. Det är hans jobb som han måste sköta. Tänk om det hade hänt på Kolmården då vi var där,* sade en pojke (han syftar på vår klassresa i år 3).

Vi tog ytterligare en tankepaus. Den här gången har vi inte läst högt för varandra. Tiden rann iväg så vi tog ett kort metasamtal. Vi granskade våra regler och såg att det är något vi behöver bli bättre på t.ex. att prata en i taget.

6.2 Seminarium kring bilden "Bäbisen"

Eleverna fick var sin bild som de skulle klistra in i sina böcker. De fick studera bilden en stund. Jag kom med en inledande fråga: Tycker ni att bilden är rolig?

Redan från första ögonblicket kändes det att eleverna inte gillade bilden med bäbisen på. Alla var överens om att bilden är läskig. Inga positiva känslor kom fram.

De gav också uttryck för detta. ”Det är djävulen” ”det är äckligt” osv.

Hur vet ni att det är djävulen, frågade jag. ”För att barnet har horn och ett brinnande kors i bröstet och hemska tatueringar.

Ja vet, sade en elev, *det är låtsastatueringar och låtsarhorn! Om man tvättar bort tatueringarna och operera bort hornen då blir det ett vanligt barn. Man kan göra så att det bli ett snällt barn igen.*

Och vem skulle göra det? *Man kan gå till en präst som hjälper till att få bort djävulen ifrån barnet, sade en flicka.*

Är det viktigt att det blir ett ”vanligt” barn, frågar jag. *Ja, för att inga bebisar har horn. Finns det ingenting som är gott hos bebisen? Jo, hjärtat säger någon men hjärtat är i alla fall förstört av det brinnande korset.*

Vad sitter barnet på? *Det sitter på en kulle med en tygbit över,* svarar en elev. Tyget är full av vissna blommor därför att det är djävulen som sitter på.

Det är synd om detta barn, säger en elev. Vad är det för dumma människor som har gjort så mot det? Om det är föräldrarna så måste de ha varit drogpåverkade, säger en pojke.

Vad skulle ni säga om er mamma kom hem från BB med ett sådant barn?

Svaren blev: *Jag skulle slänga det genom balkongen! Jag skulle låsa det i källaren!*

Jag vet inte. Jag skulle fråga min mamma om vad som hade hänt.

Jag skulle fråga min mamma om hon använde droger.

Jag skulle låsa in mig på mitt rum och vara jätteledsen. Jag skulle gråta och skrika!

Vi skulle ta hand om barnet och uppfostra det till ett fint barn. Jag skulle försöka älska det barnet eftersom det är mitt syskon.

Jag avslutade samtalet och vi tog ett kort metasamtal. Vi granskade våra regler och såg att det är något vi behöver bli bättre på t.ex. att prata en i taget. Vi konstaterade att vi har blivit bättre på att lyssna på vad de andra säger.

Eleverna fick ta hem sina skrivhäften och skriva ner sina tankar kring samtalet.

6.3 Enkätundersökning

Syftet med denna undersökning var att få veta hur eleverna upplever våra samtal samt att synliggöra för dem det vi håller på med. I undersökningen deltog 30 elever i år 5

Mina frågor var:

1. Vad tycker du om våra filosofiska samtal (intressanta, tråkiga, svåra) och varför?
2. Vilket samtal minns du mest av alla och varför?
3. Hur gör man när man samtalar filosofiskt så som Sokrates gjorde?
4. Egna tankar samt tips till ledaren kring våra samtal. (se: bilaga 2)

Innan jag delade ut enkäten berättade jag för barnen om vikten att svara ärligt på frågorna. Detta för att vår undervisning skall bli så bra som möjligt.

På fråga nr 1 svarade 22 elever att samtalen var intressanta, varav 1 tyckte att de var svåra samtidigt. Dessa elever motiverade sina svar på olika sätt:

"Vi lär oss mycket, jag blir så nyfiken när vi pratade om bilden", "för att vi blir smartare och man vågar prata", "därför att vi har tankepauser och det gillar jag", "det är roliga saker och spännande, man vet aldrig vad det kommer att hända", "det är roligt att samtala", "det är roligt att prata om intressanta saker", "för att inget är rätt eller fel", "det är intressant vad alla säger, man vill knäcka svaret".

Eleven som svarade att samtalen var svåra skrev *"för att det finns svåra ord"*.

3 elever svarade att samtalen var tråkiga. De motiverade sina svar så här:

"för att jag inte kan hålla mig med mina kommentarer", "man slösar bort tid på tråkiga och onödiga saker", "för att vi bara samtalar".

3 elever tyckte att samtalen var både tråkiga och svåra. De sade att:

"det är svårt att sitta still", "det är svårt att hänga med", "-"

2 elever svarade att samtalen var svåra och sade: *"ibland är det inte så roligt att prata om det vi tar upp på samtalet"* och *"de är ganska svåra för att man inte kommer till något rätt svar"*.

På fråga nr 2 fick jag en rad med olika svar. De flesta - 10 elever kom bäst ihåg samtalet kring bäbisen, 6 elever svarade att det var "Pixi", 5 elever att det var "Polis och tjuv", 5 elever svarade att det var "Det glada lejonet", 2 elever svarade att det var samtal om kravaller i Paris och 1 elev att det var samtal kring regler.

På fråga nr 3 svarade eleverna genom att beskriva vad vi brukar göra när vi har samtal, dvs. *man sitter i ring och samtalar, vi har regler, vi ska räcka upp handen, vi kan fråga vad andra tycker, vi ger argument, man ska diskutera allas åsikter, man protesterar, inte vet jag – gå runt i hus och samtala.*

På fråga nr 4 fick jag några spännande tips som:

"vi kan välja en person som kan vara ledare", mer spännande saker", "lite svårare bilder skulle vara mer intressanta", "längre lektioner", "jag vill ha engelska istället", "det tar en lektion för att komma till ett svar!", "jag vill att vi också ska ta upp det vi vill", "ha samtal lite tidigare på dagen", "det är bra att det inte finns ett svar som ja eller nej", "samtala om något som har hänt på riktigt t.ex. som vi gjorde när vi pratade om Frankrike", "jag tycker att du gör ett bra jobb, mycket spännande!"

7. ANALYS

Jag har under period av nio veckor (1 g/v.) fört samtal med mina elever i år 5. I denna rapport använder jag mig av två seminarier, "Det glada lejonet" samt "Bäbisen". "Det glada lejonet" var vårt absolut första samtal, om vi inte räknar introduktionslektionen där jag berättade för klassen om Sokrates och hans konst att samtala med folk.

Trots att eleverna inte riktigt var inkörda på rutinerna så är jag väldigt nöjd med samtalet. Det kom upp många intressanta aspekter som jag själv inte har tänkt på. Som ett exempel kan vara djurskötarens misstag som eleverna lade märke till. Samtalet tog inte någon hög fart och vi kom inte in på alla de frågor jag hade med mig.

Samtal kring bilden av Bäbisen finner jag mera intressant. Alla blev väldigt berörda av denna bild. Många känslor (tyvärr negativa) kom fram denna dag. Även när eleverna gick

hem hördes det hur de pratade om barnet. En flicka förstörde sin bild och slängde den på golvet innan hon gick hem.

Det som förvånade mig var att ingen såg något gott i barnet och alla var överens om att det antingen är djävulen själv eller djävulens barn.

Det positiva med samtalen var att eleverna visade ett stort intresse för samtalsämnet. I början kan det gå lite trögt men när de ändå kommer igång så flyter det på väldigt bra.

Mycket tid gick dock åt det praktiska. Eleverna har svårt att vänta med sina inlägg, de är ivriga och behöver tränas mycket i samtalskonsten.

Enkäten visar att drygt 70 % av klassen finner våra samtal intressanta. Det överraskade mig lite eftersom jag trodde att de var färre än så. Jag har förstått att det är alltid de negativa åsikterna som hörs mest.

Därför var det väldigt nyttigt att göra en sådan enkät, tycker jag.

Först när jag började studera elevernas svar såg jag att de som tyckte att samtalen var tråkiga var pojkar som annars är väldigt pratglada.

Ett av våra samtal, det senaste, handlade om kravallerna i Frankrike (jag tog med mig en artikel från DN och läste högt för klassen som inspiration). Det var roligt att få respons kring detta samtal samtidigt som eleverna önskar sig flera sådana verklighetsförankrade samtal.

8. DISKUSSION

Syftet med denna rapport var att fördjupa och systematisera mina kunskaper om sokratiska samtal samt att kunna använda dessa i min yrkesroll som lärare. Detta arbete har hjälpt mig att se helheten när det gäller den teoretiska biten.

Samtalen vi hade hittills var fruktbara. Vi höll oss ganska bra till den givna strukturen. Det som fattas i våra samtal är att sätta upp individuella och gruppmål.

Eftersom allt detta var nytt för våra elever tänkte jag införa de olika elementen stegvis.

En del av våra samtal var hämtade från den filosofiska metoden att samtala med barn. Presentation av loggboken och tankepauserna tog tid. Eleverna var ovana.

Som seminarieledare har jag lärt mig många saker. Det krävs mycket av mig som leder samtal. Jag ska lyssna noggrant och komma ihåg det alla säger. Jag måste ha mycket tålamod, för det har inte barnen när de samtalar – oftast blir det direkta svar vilket kan leda till att alla pratar samtidigt och risken för kaos ökar.

Den dagen då man är trött, har huvudvärk eller liknande, bör man avstå från att leda ett samtal. Det gäller att vara pigg och alert. Sedan blir man ofta väldigt trött.

Att filosofera med barn är ett mödosamt men väldigt roligt arbete. De osynliga tankarna kommer fram vilket bidrar till en ömsesidig utveckling.

Min förhoppning är att fler lärare kan använda sig av sokratiska/filosofiska samtal på skolan. Det är bara att öppna en okänd dörr som heter ”dörren till **INSIKT**”.

Vid frågor kontakta författaren:
Irena Kepczynska
kepczynski@telia.com

10. REFERENSLISTA

Litteratur

- Svedberg, Lars, Zalar, Monica, (1998). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber.
- Platon, (1961). *Sokrates försvarstal*. Stockholm: AWE/Gebers
- Dysthe, Olga, (1996). *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindström, Lars, (1988). *Den sokratiska metoden*. Institutionen för bildpedagogik.
- Pihlgren, Ann. (2005). *Sokratiska samtal*. artikel
- Skolverket. (2000). *Grundskolans kursplaner och betygskriterier*. Stockholm. Fritzes förlag.
- Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet. (1998). *Lpo 94*. Stockholm. Fritzes förlag
- Föreläsningar under kursen Sokratiska samtal, 10p (föreläsare: Ann Pihlgren).

Viktigt att komma ihåg i filosofiska samtal:

- det finns inga ”rätt” eller ”fel”
- vi lyssnar på varandra (koncentration)
- vi pratar bara en i taget (självdisciplin)
- allas åsikter är värda att diskutera

- det är OK att ändra sin åsikt (mod)
- tillsammans försöker vi komma fram till ett svar (undersökande gemenskap)

”Tala – så att jag kan få en klar bild av dig”
Sokrates

Bilaga 2

Filosofiska samtal

Enkät

Namn.....

Vad tycker du om Våra filosofiska samtal?

Intressanta

tråkiga

svåra

Berätta varför du tycker så?

Vilket samtal minns du mest av alla? Varför?

Hur gör man när man samtalar filosofiskt så som Sokrates gjorde?

Egna tankar samt tips till ledaren kring våra samtal:
